

Integrace dětí s poruchou autistického spektra do společnosti

Terezie Truhlářová

Osnova

- poruchy autistického spektra (PAS)
- deficity dítěte s PAS
- integrace X inkluze
- pozitiva a negativa integrace
- předpoklady dítěte a jeho okolí pro úspěšnou integraci
- komunikace s osobou s PAS
- TEACCH program
- osobní zkušenost

Poruchy autistického spektra (PAS)

Dětský autismus (F84.0)

- jádro poruch autistického spektra, problémy v každé části diagnostické triády, neschopnost vytvořit kontakt s lidmi, často další dysfunkce, trvalá závislost na péči rodiny, v jakémkoli věku

Atypický autismus (F84.1)

- porucha nesplňuje kritéria pro dětský autismus, přecitlivělost na vnější podněty, náročnost péče, sociální schopnosti lepší než u dětského autismu

Rettův syndrom (F84.2)

- geneticky vázaná příčina, pouze u děvčat, normální časný vývoj, později ztráta řeči a zpomalením růstu hlavy, dožití průměrně 40-50 let

Aspergerův syndrom (F84.5)

- častější u chlapců než u dívek (8:1), lepší prognóza v oblasti dosažení základní soběstačnosti, IQ v normě až nadprůměrné, nedostatek empatie, úzké zájmy, omezená schopnost sociální interakce, jednotvárná řeč

Poruchy autistického spektra (PAS)

Dětská dezintegrační porucha (F84.3)

- emoční labilita, záchvaty zlosti, obtíže se spánkem, agresivita, úzkost, dráždivost, hyperaktivita, dyskoordinace komplexních pohybů

Jiné pervazivní poruchy (F84.8)

- kategorie poruch, u nichž není možné zařazení do ostatních kategorií z důvodu nedostatku informací nebo protichůdných nálezů

Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84.4)

- sdružuje hyperaktivní syndrom, mentální retardaci, stereotypní pohyby a sebepoškozování

Deficity dítěte s PAS v oblasti socializace

Sociální interakce

- nedokáží navázat sociální vztahy, potíže s očním kontaktem, nejeví o navazování vztahů zájem
- pro okolí „zvláštní“ projevy
- problémy při skupinové práci
- snížená schopnost porozumění smyslu přátelství
- stereotypní chování

Deficity dítěte s PAS v oblasti socializace

Komunikace

- specifický způsob vyjadřování, problémy s pochopením dvojsmyslů, ironie, přirovnání
- neumí využívat mimiku a pochopit ji
- opožděný rozvoj řeči
- problém formulovat své myšlenky, popisovat zážitky, reprodukovat tištěný text, pochopit abstraktní pojmy
- problém požádat o pomoc

Deficity dítěte s PAS v oblasti socializace

Představitivost

- velmi specifické zájmy, perfekcionismus
- zájmy se často liší od zájmů ostatních ve stejném věku
- s hračkami pouze manipuluje, skládá na sebe, třídí, uklízí dle pravidel
- nepochopení spolužáků

Vymezení pojmů integrace a inkluze

Integrace

= začleňování jedinců do společnosti

- cesta k vhodnému způsobu vzdělávání a přejímání sociálních návyků společnosti

Inkluze

- tzv. optimalizovaná a vylepšená integrace
- přístup založený na vytváření prostředí, které zajišťuje zapojení dětí s postižením do běžných činností
- nezaměřuje se pouze na fyzické začleňování, ale také na vytváření kultury a prostředí, které podporuje různorodost a respektuje každého jednotlivce

Pozitiva integrace do běžné školy

- prostředí školy odpovídá běžnému životu
- možnost napodobování sociálního chování
- odbourání izolace
- zvýšení sebevědomí jak dítěte i rodičů
- možnost rozvíjet zájmy
- zvýšení tolerance
- možnost naučit se pomáhat

Negativa integrace do běžné školy

- specifické potřeby uspokojovány v menší míře
- dochází k vyšší zátěži, stresu a úzkosti ze selhání
- často chybí speciálně pedagogické vzdělání učitelů
- nebezpečí šikany!
- sklon k sebepodhodnocování
- třídy s vysokým počtem dětí

Předpoklady dítěte pro úspěšnou integraci

- schopnost dítěte navázat kontakt
- schopnost spolupráce
- alespoň částečná adaptabilita
- nepřítomnost hyperaktivity
- schopnost funkčně komunikovat
- spolupráce rodiny
- intelekt vyšší než 80

Faktory ovlivňující úspěšnost integrace

- rodina
- škola, učitelé
- poradenství a diagnostika
- osobní asistent dítěte
- rehabilitační, kompenzační a didaktické pomůcky
- úprava vzdělávacích podmínek

Jak se chovat k osobě s PAS

Jednej předvídatelně

Plánuj

Nekřič

Ptej se jasně

Mluv jednoduše

Buď trpělivý

Rozumět a vědět

Jaký je den?

Omezuj pohled do očí

Dej najevo pochopení

TEACCH program

- vzdělávací program při integraci
- vznik: 1966 pod vedením prof. E. Schoplera na univerzitě v Chapel Hill
- prostupnost školního a domácího prostředí
- spolupráce s rodinou
- pozitivní přístup k dětem s problematickým chováním
- aktivní snaha o pedagogickou intervenci vedoucí ke zlepšení chování
- **4 základní pilíře:** individualizace, strukturalizace, vizualizace a motivace

Individualizace

- dítě s autismem je samostatná osobnost
- nutnost zjistit úroveň v jednotlivých vývojových oblastech dítěte
- sestavení individuálního výchovně vzdělávacího plánu
- přizpůsobení potřebám konkrétního dítěte

Strukturalizace

- struktura prostředí
- pomoc v prostorové orientaci
- odpověď na otázku dítěte „Kde?“
- vytváří předvídatelná spojení mezi místy, činnostmi a chováním
- nabízí dítěti „jistotu“

Vizualizace

- dítě nedokáže organizovat svou činnost v čase
- „čas“ je abstraktní pojem, velmi těžko uchopitelný
- zmírnění nedostatků v komunikačních, paměťových a abstraktních schopnostech
- pomoc odlišit od sebe jednotlivé aktivity
- větší samostatnost

Sally's Morning Schedule

- Breakfast
- Yoga
- Math at table
- Playtime
- Lunch

Motivace

- vnější motivační pobídky
- vysoká frekvence odměňování
- odměňování i za maličkosti
- cíl: dítěti se spolupráce vyplácí a sám se jí dožaduje

OBJECTS

First bathroom, then legos

Osobní zkušenost

Z psychologického vyšetření:

Z minulých psychologických vyšetření 9/2019 (PhDr. Thorová, Ph.D.): Chlapec s dg. poruchy autistického spektra od předškolního věku. Kognitivní schopnosti jsou nerovnoměrně rozvinuté, spadají do pásma středně-těžké mentální retardace, vývojová úroveň se pohybuje mezi 5 až 8 roky. Motorika a sebeobsluha odpovídá pásmu středně těžkého deficitu.

Z aktuálního vyšetření:

Chování při vyšetření

Přichází v doprovodu rodičů, kontakt není plně reciproční, vedení dospělého plně přijímá, odpovědi obsahově spíše o vlastním tématu. Oční kontakt příliš nenavazuje. Psychomotorické tempo zpomalené. Vědomí vigilní a lucidní. Orientace místem a časem v návaznosti adekvátní ke kognitivní úrovni. Verbální projev fluentní, patrné občasné agramatismy, porozumění jednoduché instrukci zachováno. Myšlení zabíhavé, ulpívavé. Vnímání v normě. Nálada v normě. V behaviorálním projevu patrné fluktuace pozornosti, zvýšená unavitelnost při kognitivní zátěži. Motorické stereotypie. Výkon není ovlivněn sníženým úsilím, chlapec pracuje motivovaně.

Testové výsledky:

WPPSI-IV:

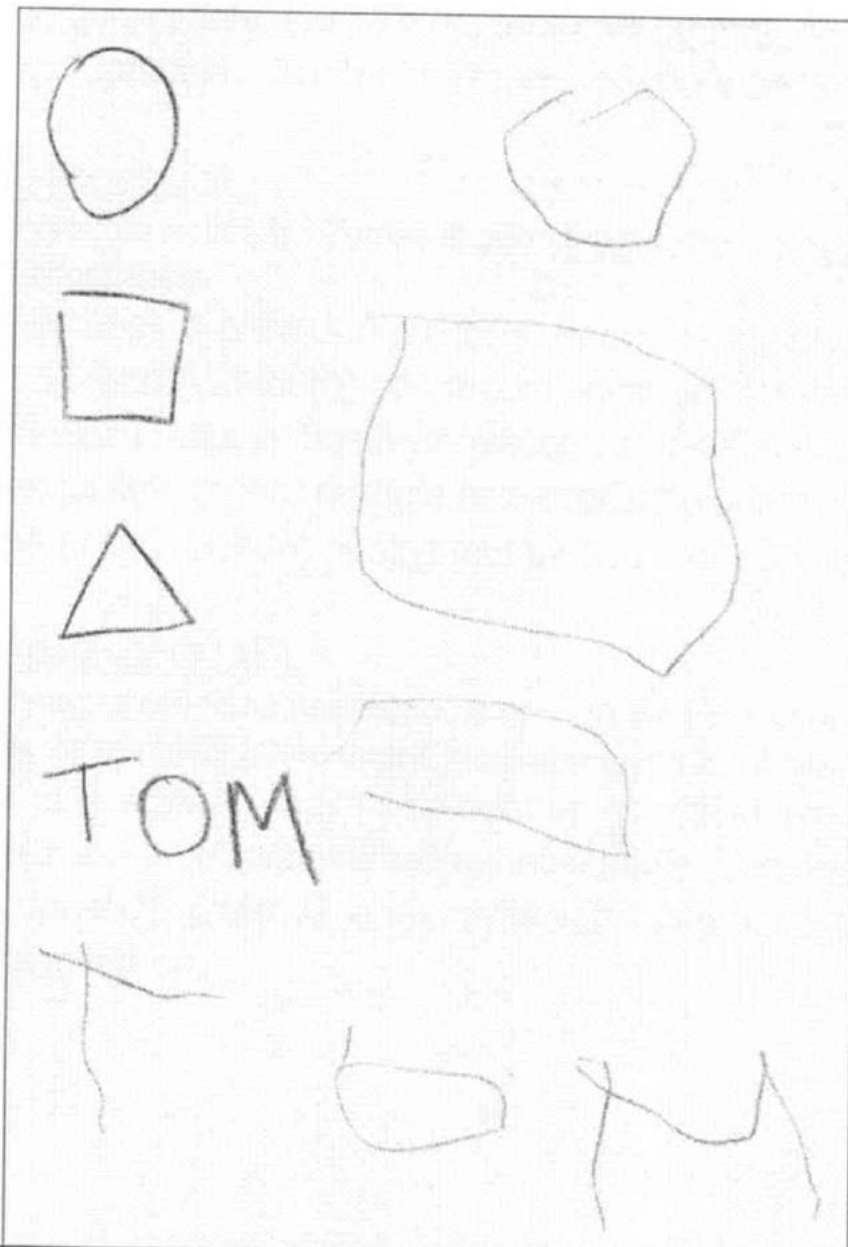
FSIQ:40, VCI 43

Subtesty: Kostky MV 6;6, Informace MV=7;7, Matrice MV=21, Hledání brouků MV=5;1, Paměť MV=8, Podobnosti MV=7;7, Porozumění MV=4;7, Receptivní slovní zásoba MV=5;10, Pojmenování obrázků MV=7;2

Beery VMT: 20 (SS=65)

Závěr: 17;8letý chlapec s poruchou autistického spektra, epileptickou encefalopatií a kognitivním deficitem na úrovni středně-těžké mentální retardace (40). Sebeobsluha odpovídá 36 měsícům. Dále dominantní porucha koordinace (neocerebellární syndrom).

Silnou stránkou jsou verbální schopnosti (verbální abstraktní úvaha, celková informovanost), dále pak motorické dovednosti, kde odpovídá 7,5 roku mentálního vývoje. Slabou stránkou je rychlost zpracování, sociální porozumění a receptivní slovní zásoba. Kognitivní výkonnost se v porovnání s výkonem v r. 2019 nemění. Verbální projev je fluentní, avšak zabíhavý, kontakt a komunikace nejsou reciproční. Nálada v normě. V chování patrné stereotypie, fluktuace pozornosti a zvýšená unavitelnost při kognitivní zátěži, dále však bez nápadností.

Dotazník pro MŠ: Tomáš začal navštěvovat MŠ v září 2008. Adaptace proběhla bez potíží. Tomáš respektuje autoritu pedagoga, plní pokyny pedagoga, občas je potřeba pokyn zdůraznit. Zapojuje se do pohybové a výtvarné činnosti, ne vždy spolupracuje při hudebních aktivitách. Při řízené činnosti **pozornost krátkodobá (5-10 minut)**, zadaný úkol splní s několika přestávkami. Z pochvaly projevuje radost, ne vždy je pro něj pochvala motivující. **Na kritiku pokárání reaguje nepřiměřeně (zavře oči, přikryje si uši, venku zakrývá obličej čepicí)**. Změny v denním režimu zvládá bez potíží, většina akcí je dopředu oznámena a vysvětlena. **Kontakt s dětmi navazuje nepřiměřeně – často děti objímá, pusinkuje, věší se jim kolem krku, lehá si na děti**. S dětmi se zapojuje pouze do pohybových aktivit, **častěji si hraje sám** vedle ostatních dětí. **Nezvládá kooperaci, při hře nestřídá role**. Občas dětem dokáže poskytnou útechu. **Někdy ničí dětem jejich výrobky**, především ze stavebnice. Na procházce dokáže jít ve dvojici, občas má tendenci jít za tím, co ho zaujme, **nutný zvýšený dohled**. Sám si nejraději **hraje s auty, vláčky, kuličkovou dráhou, čísly a písmeny**. Řeč méně srozumitelná, **perseverace** (vypráví jednu událost několikrát, např. „*dnes půjdeme s maminkou koupit číslo 3*“). Na otázky odpovídá v **jednoduchých větách, nenavazuje oční kontakt**, ve vyjadřování patrné **stereotypie**. **Pozorovány potíže v oblasti hrubé i jemné motoriky a grafomotoriky**, procvičuje správný úchop tužky (pastelky s nástavci). V sebeobslužných dovednostech

Děkuji za pozornost

Zdroje

- THOROVÁ, Kateřina. Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha. Vyd. 2. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0215-8.
- SCHOPLER, Eric. *Příběhy dětí s autismem a příbuznými poruchami vývoje: výchova a vzdělávání dětí s autismem: [jak řešit problémy dětí v rodině i ve škole]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-717-8202-5.
- VOCILKA, Miroslav. *Autismus: [metodická příručka pro učitele speciálních škol a vychovatele ústavů sociální péče pro mentálně postiženou mládež]*. Vyd. 2. Praha: Tech-market, 1996. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-902-1343-X.
- KOMÁREK, Vladimír a Michal HRDLIČKA. *Dětský autismus*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-813-9.
- THOROVÁ, Kateřina. *Školní pas pro děti s PAS*. 2. Praha: Pasparta, 2011. ISBN 978-80-87690-10-9.
- ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3309-7.
- JELÍNKOVÁ, Miroslava a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Vzdělávání a výchova dětí s autismem*. 2. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7290-383-2.
- MKN-10: mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů : desátá revize : obsahová aktualizace k 1.1.2018. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2018. ISBN 978-80-7472-168-7.
- Autismus.cz: Portál o poruchách autistického spektra [online]. 2007 [cit. 2016- 01-04]. Dostupné z: <http://www.autismus.cz/popis-poruch-autistickeho-spektra/dezintegracni-porucha.html>
- APLA: Asociace pomáhající lidem s autismem [online]. 2011 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.apla.cz/metody-prace/obsah/stanoviska-apla/metody-prace>
- MŠMT - Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. c2006 [cit. 4. 1. 2016]. Dostupný na World Wide Web: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyklad-vyhlasky-c-72-2005-sb-o-poskytovani-poradenskych-sluzeb>
- Děti s poruchou autistického spektra. Msmt.cz [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/deti-a-zaci-s-poruchou-autistickeho-spektra>
- Příklady dobré praxe při začleňování dětí a žáků s PAS do běžných škol. Autismport.cz [online]. 03. 07. 2023 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://autismport.cz/o-autistickem-spektru/detail/priklady-dobre-praxe-pri-zaclenovani-deti-a-zaku-sporuchou-autistickeho-spektra-do-beznych-skol>
- TEACCH Tips. Teacch.com [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://teacch.com/resources/teacch-tips/>